

Het Bijbelse kernwoord paradijs

I. HET OUDE TESTAMENT¹

A. *Tekstgegevens OT* (o.a. volgens concordantie Trommius; W. Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; woordenboek E-sword).

Gesenius geeft ons van het Hebreeuwse woord voor paradijs² slechts enkele aantekeningen. Zie de kopie hieronder

פָּרַדִּיז (Fw., awest. *pairidaeza*, *παράδεισος*, eig. Umwallung; vgl. Lag., AS § 1878; Hoffm., ZDMG 32 761; Nöld., eb. 36 182; Scheftelowitz, Arisches im A. T. 69. 91; n. Meißner, ZA 6 290, auch im spätern Ass. als *pardisu*; vgl. Hommel, Grundr. 166. 250), *m.* — Ct 4 13. Koh 2 5. Neh 2 8 Baumgarten, Park.†

Geciteerd zijn: Pred. 2:5 (Hebr. *ganoth* oe *pardesim*; in SV vertaald met hoven en lusthoven); Hoogl. 4:13 (Hebr. *pardees*; in SV vertaald met paradijs); Neh. 2: 8 (Hebr. *pardees*; in SV vertaald met lusthof [van de koning]). In deze teksten wordt het Hebr. woord voor paradijs gebruikt (in Pred. 2:5 zelfs in het meervoud). In deze genoemde teksten gaat het niet over het paradijs van Gen.1-3. In Joël 2:3 wordt geschreven over de tuin van Eden.

B. Korte uitleg

We geven eerst een korte samenvatting van wat het woordenboek Easten Bible Dictionary in Bible Works ons vertelt over het woord paradijs in de Bijbel en over de tuin van Eden. Vervolgens raadplegen we het woordenboek van E-sword. We bestuderen daaruit de woorden paradijs, Eden en Garden. Van de eerste twee woorden voegen wij het belangrijkste daarvan toe aan de direct hier gegeven onderdelen: *het woord paradijs* en *de tuin van Eden*. Over het woord Garden (tuin) in het algemeen kan men nadere bijzonderheden vinden in een Excurs aan het slot van deze voordracht.

1. Het woord paradijs

Het woord paradijs is van Perzische oorsprong en betekent: een koninklijk park, of een tuin van een edelman. Het Griekse woord *parádeisos* (hof van Eden, park) gaat zelf terug op 'omheining' (Oudperzisch aan Grieks *paridaida*- 'lusthof, wildpark', gevormd uit *paira* 'omheen' en *daēz*- 'opwerpen, bouwen').

Het woord is in het Grieks terechtgekomen dankzij de Griekse schrijver Xenophon van Athene (5^e eeuw v. Chr.), die het park van de Perzische koningen zo noemde.³

¹ Enige literatuur: 1

. Trommius' *Concordantie* s.v. paradijs, enz.; 2. Wilh. Gesenius, *Hebr. und Aram. Handwörterbuch AT*; 16e Aufl.1915; 3. Woordenboek (s.v.zie boven) E-sword. 3. Robertson's Word Pictures in Bible Works en Easten Bible Dictionary in Bible Works.

² De afbeelding is het schilderwerk van Jan Breughel de Oude (het paradijs)

³ In de Middeleeuwen noemde men de voorhal van een kerk soms ook het paradijs, omdat daar dikwijls Adam en Eva waren afgebeeld. In het Frans heet deze ruimte le parvis, uit Oudfrans paravis, een bijvorm van paradis.

In de Septuagint (LXX) wordt het woord vaak gebruikt. De LXX vertaalt het woord voor tuin in Gen.2:8 met het Griekse woord *paradeisos* (in Eden) Vgl. Gen. 2:15 en 3:23: hof van Eden. In alle genoemde plaatsen is 'paradijs' aanduiding van de woonplaats van Adam en Eva, samen met God. Zie verder de Openbaring van Mozes XXXVII.5 en in 2 Henoch VII.

De Jordaanvallei werd ook wel de hof des Heeren genoemd; vgl. Gen.13:10. In Ezech. 31:8v is Assur als Gods hof. Er is geen boom in het paradijs van God gelijk aan die welke in het visioen van de profeet de glorie van Assyrië symboliseert. Heeft Ezechiël (zie Ez.31:1-9) wellicht zelf de parken in het Perzische rijk gezien.

In de Joodse literatuur (apocryphen/ pseudepigraphen) wordt het woord uitvoerig gebruikt in geestelijke en symbolische zin als: plaats van geluk die ten deel valt aan de rechtvaardigen in tegenstelling tot de Gehenna, de plaats van straf die voor de bozen is bereid. In de latere Joodse literatuur komt het woord 'sheool' voor als een plaats waar voorlopige beloningen en straffen plaatsvinden, voorafgaand aan het laatste oordeel. Zie 2 Ezra 2:19; 8:52. Soms wordt het voorgesteld, als waren er 4 afdelingen in de Sheool

- 1) voor hen die martelaren waren t.w.v. de zaak van de rechtvaardigheid,
- 2) voor zondaren die op aarde de straf voor hun zonden hadden betaald;
- 3) voor de rechtvaardigen die geen martelaarschap hadden ondergaan, en
- 4) voor zondaar die niet waren gestraft op aarde.

Maar onder de Alexandrijnse Joden overheerste de gedachte, dat de scheiding van de rechtvaardigen van de bozen onmiddellijk na de dood plaatsvond (zie De Wijsheid van Salomo 3:14; 4:10; 5:5, 17; Josephus, Ant. XVIII.1.3; B.J. II, VIII,14). Is dit wellicht ook de onderliggende idee voor het gebruik van het woord in het NT (3x); zonder sensuele suggesties. Christus gebruikt het woord slechts eenmaal (Luk.23:43: kruiswoord tot de moordenaar). Ook de Essenen kenden de gewoonten aan de andere zijde van de oceaan, in een gebied dat nimmer benauwd is door stormen van regen, of sneeuw, of met intense hitte, maar dat deze plaats is als een plek die verfrist is door het vriendelijke westenwindje dat voortdurend vanuit de oceaan waait. (Josephus, BJ, II, VIII, 11)

Robertson's Word Pictures in Bible Works schrijft over het woord paradijs in dit verband: Dit belangwekkende woord 'paradijs' gebruikt Paulus als een equivalent van de derde hemel in vers 2. Sommige Joden (Boek van de geheimen van Henoch, hoofdstuk VIII) plaatsen het paradijs in de derde hemel. De rabbijnen hadden verschillende voorstellingen (twee hemelen, drie, zeven).

2. De tuin van Eden (Gen.2:8-17)

De Bijbel zegt er ons van: Ook had de Heere God een hof geplant in Eden, tegen het Oosten, en Hij stelde aldaar de mens die Hij geformeerd had (Gen. 2:8 SV).

Verwijzingen naar Eden in de Bijbel (naast Gen.2:8,10, 15 en 3:1, 23, 24):

Gen. 4:16; Jes. 51:3; Ez. 28:13; Ez.31:9, 16, 18 ; Ez. 31:16, Ez.31:18; Ez.36:35; Joel 2:3. Zie ook 2 Kon.19 :12 ; Jes.37:12 ; Ez.27:23.

Van het land Nod wordt gezegd, dat deze ten Oosten van Eden lag. De hof in Eden had een weelderige vegetatie (Gen. 2:9) met een inheemse vijgenboom (Gen.3:7); de hof werd door irrigatie van water voorzien. Alle soorten dieren, inclusief vee, gedierte des velds en vogels (Gen. 2:19v). Daarenboven was het klimaat zodanig, dat kleding voor warmte niet nodig was.

Het is niet verwonderlijk daarom, dat het meervoud van het woord de betekenis heeft van aangenaamheid (welbehagen) en dat Eden verondersteld is te betekenen: land van aangenaamheid/ genot en dat het woord een synoniem werd voor paradijs.

De plaats van Eden is voor een deel te bepalen uit de beschrijving die reeds is gegeven. Het moet zijn waar het klimaat geschikt is voor de groei van fruitbomen en voor dieren die huiselijk kunnen leven en in het algemeen voor het bestaan van de mens in zijn primitieve conditie.

In het bijzonder kan worden aangenomen, dat de locatie van de hof kan worden vastgesteld door de berichten m.b.t. de rivieren die er doorheen en omheen stroomden. Daar was een rivier (*nahar*) (Gen.2:10) die vanuit Eden werd verdeeld en werd tot vier hoofden (*ro'shim*, een woord dat aanduidt hoofdvertakkingen waarin een leger is verdeeld in detachementen en dat daarom eigenlijk meer zijarmen zou kunnen betekenen dan hoofden (Richt. 8:16; Job 1:17). Josephus en anderen interpreteren die rivier als betrekking hebbende op de oceaan waarover de Grieken spraken als over de rivier (*okeanos*) die de wereld omringt. Volgens Josephus zijn de Ganges, de Tigris, de Eufraat en de Nijl de vier rivieren, zijnde zijarmen van deze ene rivier.

Er zijn twee theorieën die Eden lokaliseren in de Eufraat-vallei. De ene theorie is met veel bekwaamheid verdedigd door Friedrich Delitzsch. Hij plaatst Eden precies boven de 'site' van het oude Babylon, waar de Tigris en de Eufraat elkaar op korte afstand benaderen en waar het landschap doorkruist wordt door talrijke irrigerende stromen, aftakkingen van de Eufraat en stromend in de Tigris, waar het oppervlak aanzienlijk lager is dan dat van de Eufraat. Delitzsch veronderstelt, dat de *Shatt el-Nil* die oostwaarts in de Tigris instroomt, de Gihon is en de Pallacopas, stromend aan de Westzijde van de Eufraat door een gebied dat goud bevat, de Pishon.

Geen geografische kwestie is zo vaak bediscussieerd als de kwestie van de ligging van het paradijs. Men moet de plaats ongetwijfeld zoeken ergens langs de loop van de grote rivieren de Tigris en de Eufraat in West Asia, in 'het land Sinear' of Babylonië. Een zeer rijk en vruchtbaar gebied (door de meest competente autoriteiten aangenomen als de vermoedelijke plaats van Eden.

Het is een streek waar stromen in overvloed samenvloeien, waar zij zich verdelen en weer verenigen, waar alleen in het Mesopotamische gebied het fenomeen kan worden gevonden van een enkele rivier die zich verdeelt in vier armen, waarvan elk van die is of is geweest een rivier van betekenis.

Onder bijna al de naties zijn er tradities van een oorspronkelijke eenvoud van ons ras in de tuin van Eden. Dit was de gouden eeuw waarop de Grieken terugkeken. De mensen leefden toen een leven vrij van zorg en zonder zware arbeid en verdriet. Ouderdom was iets onbekends, het lichaam verloor nimmer zijn kracht, het bestaan was een aanhoudend feest zonder een smetje kwaad. De aarde bracht spontaan alle dingen voort, die goed waren in overvloed en menigte. Een van de markten vanwaar de handelaren van Tyrus rijk geborduurde stoffen vandaan kregen (Ezech. 27:23), dezelfde waarschijnlijk als vermeld in 2 Kon.19:12 en Jes.37:12 (de kinderen van Eden; een regio veroverd door de Assyriërs; en Eden, de zoon van Joah en een van de Leviëten

die hielpen bij de hervorming van de publieke eredienst van het heiligdom ten tijde van Hizkia (2 Kron..29:12).

II. HET NIEUWE TESTAMENT

A. Tekstgegevens NT

Luk. 23:43; 2 Kor. 12:4; Openb. 2:7 (paradeisos)

De terughoudendheid van de heilige schrijvers m.b.t. dit onderwerp staat in schril contrast met de overvloedigheid en onrijpheid van rabbijnse schrijvers voor Christus en van apocriefe schrijvers en christelijke commentatoren van later tijd. Waar de evangeliën meest terughoudend zijn, zijn de mythische meest overdreven (Perowne). Dit is in het bijzonder opmerkelijk in het Evangelie van Nicodemus, de *Acta Philippi*, de geschriften van Tertullianus (*De Idol.* c. 13; *De Anim.* c. 55; Tertullian's treatise *De Paradiso* is lost), Clemens van Alexandrië (Frag. 51), and Johannes van Damascus (*De Orthod. Fid.*, ii, 11).

B. Exegetische/ homiletische opmerkingen over het paradijs volgens het NT

1 Beloofd aan een moordenaar

.(Luk. 23:43: En Jezus zeide tot hem: Voorwaar, zeg Ik u: Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.) Volgens het Mattheüsevangelie maken beide kwaaddoeners (moordenaars) die met Jezus gekruisigd zijn, Jezus verwijten (Matth. 27:44). Lukas echter vertelt van de ene moordenaar, dat hij zijn medekruiseling aan de andere kant van Jezus bestraft, omdat zij immers in hetzelfde oordeel zijn en straf verdiend hebben naar het kwaad dat zij bedreven, maar dat de middelste kruiseling niets onbehoorlijks heeft gedaan. Blijkbaar heeft hij van Jezus' woorden en daden gehoord en komt tot inkeer.

Daarna vraagt hij Jezus om hem te gedenken, als Hij in Zijn koninkrijk is gekomen. Het is een compleet wonder, dat deze man die voor de poorten van de dood lag, geloofde dat Jezus naar Zijn Koninkrijk ging. Jezus haakt daarop in, als Hij tegen hem zegt, dat hij nog op diezelfde dag samen met Hem in het paradijs zal zijn. Daar ligt Jezus' Koninkrijk dus: aan gindse zijde van het graf. In het rijk der heerlijkheid bij Zijn Vader in het hiernamaals. In de volzalige gemeenschap met alle heiligen rondom de troon van God. En het diepste geheim daarvan ligt in twee woorden: 'met Mij'. Met Hem die het eeuwige leven heeft verworven door Zijn dood.⁴

Letten we erop, dat hier niet staat: Jezus zei tot hem heden: Gij zult met Mij in het paradijs zijn. Nee, ogenblikkelijk werd deze man – om met Luther te spreken – de hemel 'ingesjord'. Hij was door aardse rechters tot de dood veroordeeld. Maar hij kreeg van de hemelse Rechter levenslange

⁴ Robertson's Word Pictures in Bible Works schrijft over Luk 23:43 - Today shalt thou be with me in Paradise. Hoewel wellicht de Messiaanse ideeën van de dief/ moordenaar grof waren geweest, Jezus effent het pad voor hem. Hij belooft hem onmiddellijke en bewuste deelgenootschap na de dood met Christus in het paradijs; dit is een Perzisch woord en wordt hier niet gebruikt voor een of andere veronderstelde tussenstaat, maar de ware gelukzaligheid in de hemel zelf. Sommige Joden gebruikten het woord ter aanduiding van de verblijfplaats van de vrome doden tot de wederopstanding. Zo interpreteerde men 'de schoot van Abraham' (Luk.16:22v.) in deze zin ook. Maar het bewijs van zo'n intermediaire staat is te zwak om geloof daarin te waarborgen..

gratie. Dat is vrije genade. Het kan wel zijn, dat de mensen onder het kruis zich daaraan vreselijk geërgerd hebben. Stel u voor, dat daar een familielid stond van iemand die door deze moordenaar om het leven was gebracht. Wat zal zo iemand van Jezus' woord gedacht hebben? Dat laat zich raden.

Jezus is de moordenaar niet vergeten, toen Zijn ziel na Zijn sterven het hemels paradijs binnenging. Hij heeft hem meegenomen en aan Zijn hemelse Vader voorgesteld als Zijn bruid. Zij beiden waren onafscheidelijk aan elkaar verbonden in hun diepste nood. Zij waren ook voor eeuwig aan elkaar verbonden in Gods heerlijkheid. 'Gij met Mij', zegt Jezus. En dat nog op diezelfde dag.

God beschaamt nooit de stille hoop van Zijn ellendigen. Hij zegt niet tegen de moordenaar naast hem: 'Je ziel zal eerst nog een poos moeten slapen in het graf; dan zal Ik je later wel komen ophalen'. Jezus zegt niet: 'Je moet eerst nog een tijdlang het vagevuur in om je schuld te boeten'. Jezus zegt: 'Heden ben je met Mij in het paradijs.' Wat een promotie: van een afschuwelijk kruislijden naar een paradijs in de hemel waar geen zonde, pijn of lijden meer zal zijn. Welk een promotie is toch die dag, dat een kind van God de laatste adem uitblaast en opvaart naar des Vaders troon. De reis is betaald door Hem 'Die in het hemels paradijs voor ons een plaats verwierf.'

Er is geen andere weg om in het hemels paradijs te komen dan door te vallen in de doorboorde handen van de Heere Jezus. 'Die tot Hem komt, zal Hij geenszins uitwerpen' (Joh. 6:37b).

Gezegend die mens die als een boetvaardige de toevlucht neemt tot de Heere Jezus. Die moordenaar naast Jezus veroordeelde zichzelf (wij hangen hier rechtvaardig) en hij sprak Jezus vrij (Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan). Maar God draaide het om. Hij sprak de moordenaar vrij en veroordeelde Zijn Zoon tot de vloekdood van het kruis. De Heere rechtvaardigt goddelozen. Hem wordt de gerechtigheid van Christus Jezus toegerekend.

2 Doorleefd als voorschot door een apostel

2 Kor.12:4: De apostel Paulus schrijft in deze tekst ook – heel eenmalig en uitzonderlijk - over het paradijs; over een mens (en daarmee doelt hij op zichzelf), dat hij opgetrokken is geweest in het paradijs, en gehoord heeft onuitsprekelijke woorden, die het een mens niet geoorloofd is te spreken.⁵ Even daarvoor noemde de apostel dat paradijs de derde hemel (vs.2) en laat hij in het midden, of dat opgetrokken zijn iets lichamelijks of iets geestelijks is geweest. Blijkbaar is de hemel/ het paradijs niet meer op de aarde te vinden, maar boven wolken- en sterrenhemel. Daarheen werd Paulus wellicht voor slechts enkele momenten opgetrokken..⁶

Wat hier verteld wordt, gaat de aardse werkelijkheid ver te boven. Meer dan één keer zijn aan Paulus vergezichten des geloofs en hemelse openbaringen verleend. Bij tijden werd hij tot in de hemel opgetild. Maar wat gebeurde er dan eigenlijk met Paulus? Hij zegt er zelf van, dat hij als in

⁵ Philip E. Hughes, *Paul's second epistle to the Corinthians*, Grand Rapids, Michigan 1988 (repr.), p. 430f en vele andere uitleggers gaan ervan uit, dat Paulus het in 2 Kor.12:1vv genoemde gezicht heeft gekregen in Antiochië (Hand.11:25v), voordat hij aan zijn zendingsreizen begon en ter bevestiging van zijn roeping daartoe. Dat kan kloppen met het jaar 44 n.Chr.

⁶ Gr. 'harpadzoō' = ontrukken, ontheffen. De aor.part.pass. kan weergegeven worden met: als een plotseling ontrukte. Het was dus een gebeuren van het ene moment op het andere. Vgl. 1 Thess.4:17.

een ogenblik ontheven werd aan het aardse leven en verplaatst in de hemelse gewesten. Een existentieel gebeuren, niet te vergelijken met een hallucinatie, een droom of zelfs ook een visioen. Veeleer een gebeuren dat iets weg heeft van wat er straks plaatsvindt met de gelovigen, als Christus wederkomt en zij de Heere tegemoet zullen gaan in de lucht.

Hoe dit echter precies bij Paulus in zijn werk is gegaan, weet God alleen. Was hij even met ziel en lichaam weg van de aarde? Of was het iets dat alleen zijn geest betrof? Het kan beide het geval zijn geweest. Het kan een gebeuren zijn geweest, waarbij zijn ziel even thuis is geweest in het Vaderhuis, een voorschot op wat hij na zijn sterven zou meemaken. Hoe zalig moet dat voor hem zijn geweest. Even opgetild te zijn geweest tot voor de troon van de verhoogde Zaligmaker, door de aantrekkingskracht van de hemelse Christus. Zicht op de volle heerlijkheid, waarvan Petrus, Johannes en Jakobus op de berg der verheerlijking op aarde een glimp hadden opgevangen. Even thuis bij de Heere.

Niet iedere gelovige zal of móet zoiets meemaken. Het is geen 'must' waartoe elke volgeling van Christus door mystieke trainingen kan komen.

Opgetrokken tot in de derde hemel. Waarschijnlijk bedoelt Paulus niets anders dan wat in het Oude Testament de hemel der hemelen heet, de hoogste hemel, het toppunt van vreugde vanwege de aanschouwing van de verhoogde Christus. Zonder zonde, lijden en dood. Te diep voor woorden.

Daar boven is een heerlijk oord,
O zo schoon, o zo schoon!
Daar wordt het eng'lenlied gehoord,
O zo schoon, o zo schoon!

Na de zondeval van de mens, moet men geen paradijs meer op de aarde zoeken. Men zal het boven moeten zoeken. Wij weten uit dit onderwijs net zoveel als wij nodig hebben om vol te houden en niet alles wat onze nieuwsgierigheid kan bevredigen. Wij zouden wellicht uit Paulus' mond iets meer willen horen van de hemel. Maar wat God voor ons verborgen houdt, is er goed voor om onze hunkering wakker te houden. Verder is er nog een lange en moeilijke weg te gaan.

Niet ieder van Gods kinderen maakt mee wat Paulus meemaakte. Maar elke gelovige mag wel geloven, dat hij nu reeds 'in Christus Jezus mede gezet is in de hemel'. Hij mag ook uitzien naar de dag waarop hij - na zijn sterven - aan hetzelfde geheimenis zal deelkrijgen, waarover de apostel hier schrijft, als het de Heere behaagt hem thuis te halen.

Paulus kan het niet navertellen. Wat hij gehoord heeft, is met gewone mensenwoorden niet uit te zeggen. Het mag niet eens. Hij moet erover zwijgen. De hand op de mond. Dit geheimenis blijft bewaard voor straks. Het is 'toekomstmuziek'. Een lokkende verte voor allen die daarvan in het aardse leven bij tijden soms iets ervaren. Uit 2 Kor.5:1vv moge duidelijk zijn, dat Paulus wel degelijk geloofde in een zalige thuiskomst van de ziel van de gelovige in de hemel, direct na zijn sterven. Daarvan kreeg hij in het in 2 Kor.12:1vv verhaalde gezicht a.h.w. een voorproef.⁷

⁷ Bij de Joden is er een populaire voorstelling van zeven boven elkaar liggende hemelen of ook van twee, vijf en zelfs van tien hemelen. Zie G.Kittel, *a.w.* Bnd. V S.511 ff. De pluralis 'hemelen' (Hebr.'sjamajim')

3 Ontvangen in het rijk der heerlijkheid

Openb. 2:7b: Die overwint, Ik zal hem geven te eten van de boom des levens, die in het midden van het paradijs Gods is).⁸

Hier beneden blijft het een strijd. Maar het is wel een strijd met een uitzicht op overwinning. Er is een paradijs. Daar maakt tenslotte ook de brief aan Efeze vanwege de verhoogde Christus gewag van. Er is een paradijs, Gods eschatologische gave. God houdt het beste voor het laatst. Het Lam heeft de overwinning. Hij schept een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Paradijs dat niet meer gebarricadeerd zal worden door een engel met een vlammend zwaard. Daar is geen boom der kennis des goeds en des kwaads meer nodig. Daar is de boom des levens, waarvan Adam en zijn nageslacht in het aardse paradijs na hun zondeval niet mochten eten. Want dan zouden zij – doodsschuldige zondaars – blijven leven onder de vloek. Maar nu mogen de gelovigen wel eten van de boom des levens (Gen.3:22): hun is een eeuwig leven bereid. Vgl. Openb. 22:2, 14. Leven, leven, eeuwig leven in Gods storeloze gemeenschap. Nooit meer sterven. Nooit meer zondigen. Nooit meer zonder eerste liefde zijn.

‘Wie overwint..’. Hij heeft niet voor niets gestreden. Hij heeft gestreden voor een gewonnen zaak. Gewonnen door Hem Die zei, toen Hij van ons scheidde: ‘Mij is geven alle macht in hemel en op aarde’ (Matth. 28:18). Daarom: eten van de boom des levens, van het kruis, van de verlossende genade van Jezus Christus. Eten, dat wil zeggen: elke dag opnieuw het zich toeigenen in het geloof. Eten, dat wil zeggen: elke dag opnieuw

zich verheugen, omdat we een Zaligmaker hebben, omdat onze zonden verzoend zijn, omdat we vervuld zijn van de hoop des eeuwigen levens.’ (Dr. J. H. Bavinck, *Voort wentelen de eeuwen*, gedachten over het boek der Openbaring van Johannes; Wageningen, derde druk; blz.48).

In Hem zijn we meer dan overwinnaars. Door Hem Die ons heeft liefgehad met een eeuwige liefde. Vgl. Rom. 8:37. Hem, het Lam zij de lof tot in alle eeuwigheid.

III. SAMENVATTING (*Een troost in leven en sterven*)

Nu proberen we puntsgewijs een samenvatting te geven van wat we in de Bijbel hebben gevonden over het paradijs.

in het OT echter duidt niet op een optelsom van hemelen, maar op de dualiteit tussen de geschapen hemel en de deze te boven gaande woonplaats van God (vgl. Deut.10:14; 1 Kon.8:27; Ps.68:34). In het NT wisselen in het algemeen de 'hemel' en de 'hemelen' (als woonplaats van God en van Christus) elkaar af; zie o.a. Hand.1:10v en Ef.4: 10 ('ver boven al de hemelen').

⁸ Uit Robertson's Word Pictures in Bible Works: 'Paulus gebruikt meestal het woord geloof, Johannes het woord overwinning. Geloof is overwinning (1Joh. 5:4).Ik zal hem geven (vgl. 2:10,17,23,26,28; 3:8,21; 6:4; 11:3; 21:6) te eten van de boom des levens. Zie Gen. 2:9; 3:22. Zo ook in Openb. 22:2,14 evenals hier voor: onsterfelijkheid. Deze boom is nu in de tuin van God. Voor het water des levens zie: Openb. 21:6; 22:17 (Cf. Joh 4:10,13f.). De boom is in het paradijs van God. Perzisch woord, waarvoor zie Luk 23:43; 2Co 12:4. Het paradijs is de verblijfplaats van God en het thuis van de verlost met Christus, niet een intermediaire staat. Het was oorspronkelijk een tuin van genoeg en tenslotte de hemel zelf (Trench) zoals hier.'

1. Het is er ooit op aarde geweest (Gen.1-3). Vermoedelijk in het huidige Babylonië waar de rivieren Eufraat en Tigris samenvloeien. Zie de kaart op de volgende pagina.

2. In de teksten van de Hebreeuwse Bijbel waar het Hebreeuwse woord *pardees* wordt gebruikt, gaat het meestal over een (lust)hof in het algemeen, niet over de hof van Eden/ hof des Heeren van Gen.1-3. Het woord *paradijs* komt uit de Griekse vertaling van het OT (LXX).

3. De tuin van Eden (o.a.. Gen.2:8vv) moet een heerlijk oord zijn geweest waar de eerste mensen, onze voorouders Adam en Eva samenwoonden in groot geluk. Hun was die tuin (de hof van Eden; de hof Gods) door God ter beschikking gesteld; een lusthof, vol fruitbomen en lommer; doorstroomd door rivieren die de hof bewaterden. Ook waren er dieren die elkaar geen kwaad deden.

4. Het hoogste geluk van Adam en Eva lag in de gemeenschap met God; God werd door hen ervaren aan de wind des daags.

5. Twee bomen hadden van God een naam gekregen: a) de boom der kennis des goeds en des kwaads, waaraan een proefverbod was verbonden (een test van (on)gehoorzaamheid) en b) de boom des levens waarvan zij hadden kunnen eten, als zij staande waren gebleven; daardoor zouden zij onsterfelijkheid hebben verkregen. Maar helaas...de zondeval kwam en het eerste mensenpaar werd door God het paradijs uitgestuurd. Sinds die tijd is het hart van de mens verdorven. En het lusthof is teloor gegaan en is geworden: 'paradise lost' waaraan alleen met heimwee teruggedacht kan worden. Het komt nooit meer terug.

6. In het Nieuwe Testament echter wordt in enkele summieere teksten geschreven over een paradijs dat beloofd wordt aan een moordenaar op Golgotha in het hiernamaals (na de dood). Het hoogste geluk van dit paradijs bestaat in de gemeenschap met God en met Zijn Zoon Jezus Christus. Hoe wij ons dit 'lustoord' moeten voorstellen, is niet te beschrijven. De hemel in de *Divina Commedia* (Dante) is volgens een tentoonstelling in België: een lege ruimte met alleen een rustbankje. De hemel is de plaats waar niets meer hoeft en alles kan. Dat is het dus wat de postmoderne mens zich voorstelt van de hemel.

De Bijbel geeft gelukkig een heel ander beeld. Hier is de hemel de plaats van Gods eeuwige roem en van het hoogste geluk van Gods vromen samen met Jezus Christus. Dat is niet iets fictiefs, niet iets onrealistisch. Er is een rijk der heerlijkheid voor de ziel in de hemel (in een 'vierdimensionaal' bestaan) en na de wederkomst voor ziel en lichaam in een herschapen hemel en op aarde, in welke gerechtigheid zal wonen.

7. Overigens is het waar wat een Middeleeuws verhaal ons vertelt ('t is maar een verhaal) over twee monniken die vaak met elkaar spraken over de hemel. Geen van beiden echter konden zij begrijpen, hoe 't daar precies zou zijn. Daarom spraken zij met elkaar af, dat hij die het eerst heen zou gaan, aan de ander nog een keer in een droom zou verschijnen om er iets van te vertellen. Dat gebeurde. Eén van hen ging heen. En in een nacht verscheen hij aan zijn broeder. 'Taliter qualiter?', vroeg deze. 'Is het zoals wij er samen over spraken? En het antwoord van de overleden broeder was: 'Totaliter aliter'- totaal anders.

8. H.F.Kohlbrugge schreef eens: ‘Daarom wanneer ik sterf – ik sterf echter niet meer – en iemand vindt mijn schedel, zo moge deze schedel hem nog prediken: Ik heb geen ogen, toch aanschouw ik Hem; ik heb geen hersens of verstand, toch omvat ik Hem; ik heb geen lippen, toch kus ik Hem; ik heb geen tong, toch zing ik Hem lof met u allen die Zijn Naam aanroepen. Ik ben een harde schedel, toch ben ik geheel zacht geworden en versmolten in Zijn liefde; ik lig hier buiten op het kerkhof, toch ben ik binnen in het Paradijs. Alle lijden is vergeten. Dat heeft Zijn grote liefde voor ons gedaan, toen Hij voor ons Zijn kruis droeg en uitging naar Golgotha.’⁹

9. Tijdens het leven van de gelovige op aarde kan hij bij uitzondering als de apostel Paulus (in 2 Kor.12) glimpen van de hemel opvangen en onuitsprekelijke woorden horen.

10. In de brief aan Efeze (2:7) vanwege de verhoogde Christus wordt de geloofsoverwinning symbolisch en tegelijk heilrijk verwoord door de belofte in het hiernamaals van te mogen eten van de boom des levens. Dat houdt in: eeuwig , onsterfelijk leven. Het overtreft ver wat wij weten.

Daarboven juicht een grote schaar'
van kind'ren voor Gods troon,
verlost van zond' en van gevaar
tot eer van 's Vaders zoon.

koor:
Nu klinkt het lied: De Heer' zij prijs,
die aan het kruishout stierf
en in het hemels paradijs
een plaats voor ons verwierf.

Hoe kwamen z' in dat heerlijk oord?
Zij hoorden Jezus' stem,
geloofden in Zijn dierbaar woord
en gaven 't hart aan Hem.

koor:
Wij wensen ook daarheen te gaan,
naar 't oord van vreugd en vree,
o, lieve Heiland, neem ons aan,
dan zingen w' ook eens mee.

Dan klinkt ons lied: De Heer' zij prijs,
die aan het kruishout stierf
en in het hemels paradijs
een plaats voor ons verwierf:'

⁹ (Uit: *Documenta Reformatoria*; teksten uit de geschiedenis van kerk en theologie in de Nederlanden sedert de Hervorming); Deel II (van de 18e eeuw tot 1940); Kampen 1962; a.w. p.188 (nr.516 Golgotha).

Excurs over Garden (E-sword)

De Hebreeuwse woorden voor tuin in de Bijbel zijn

גַּן, *gan*, **גַּנְהָ**, *gannah*, **גִּנְהָ**, *ginnah* (*κηπος*, *kèpos*): Het Arabische

jannah (verkleinwoord *jannainah*), zoals het Hebreeuwse *gannah*, betekent letterlijk: een beschermde of verborgen plaats; duidt voor het besef van een bewoner in het Oosten iets meer aan dan een gewone tuin.

Tuinen in Bijbelse tijden

Tuinen in Bijbelse tijden, waarnaar veelvuldig wordt verwezen in Semitische literatuur, waren gewoonlijk ommuurde afgesloten gebieden, zoals de naam aangeeft (Klaagl. 2:6). Daarin waren kronkelpaden onder lommer en fruitbomen, kanalen met stromend water, bronnen, zoet ruikende kruiden, aromatische bloesems en geriefelijke priëlen om in te zitten en zich te verlustigen. Deze tuinen zijn vermeld in Gen.2 en 3; Gen. 13:10; Hoogl. 4:12-16; Pred. 2:5, 6; Ez. 28:13; 31:8 en 9; 36:35; Joel 2:3.

Oud Babylonische, Assyrische en Egyptische verslagen tonen de verzotheid van de regeerders van deze landstroken op tuinen, aangelegd op grote schaal en beplant met de zeldzaamste bomen en planten. De tekeningen van hun tuinen, gemaakt door de mensen van de antieke oudheid laten geen twijfel bestaan over hun algemene karaktertrekken en overeenkomst met Bijbelse tuinen.

Het Perzische woord *pardes* (*παραδεισος*, *paradeisos*) komt voor in de latere Hebreeuwse geschriften ter aanduiding van uitgebreide tuinen of parken. Het is vertaald door ‘boomgaarden’ in Pred. 2:5 (orchards in KJ); Hoogl.4:13.

Ligging/ omtuining/ irrigatie

Zulke tuinen komen nog steeds voor door heel het Oosten. Zij zijn gewoonlijk gesitueerd aan de rand van een stad (vgl. Joh.18:1, 26; Joh.19:41: hof van Gethsemané/ hof van Jozef; zie ook Luk.13:19): *kèpos* = omheind stuk land/ boomgaard). Vergelijk....2Kon.21:18; Esther 1:5; 7:7, 8; Neh.3:15; 2Kon.25:4; Jer. 39:4; Jer. 52:7 (’s konings hof).

Zij zijn omsloten met muren van blokken leem, zoals in Damaskus, of stenen muren met daar bovenop doornen, of een haag van doornstruiken (vgl. Klaagl. 2:6) of stekelige vrucht. In bijna boomloze landstroken waar het minstens gedurende 4 of 5 maanden niet regent, zijn de tuinen vaak de enige plaatsen waar bomen en ander vegetatie kunnen groeien en hier hangt het bestaan van vegetatie af van de watervoorziening vanwege kanalen en stromen of opgewekt uit bronnen door meer of minder groot materiaal (vgl. Num. 24:7).

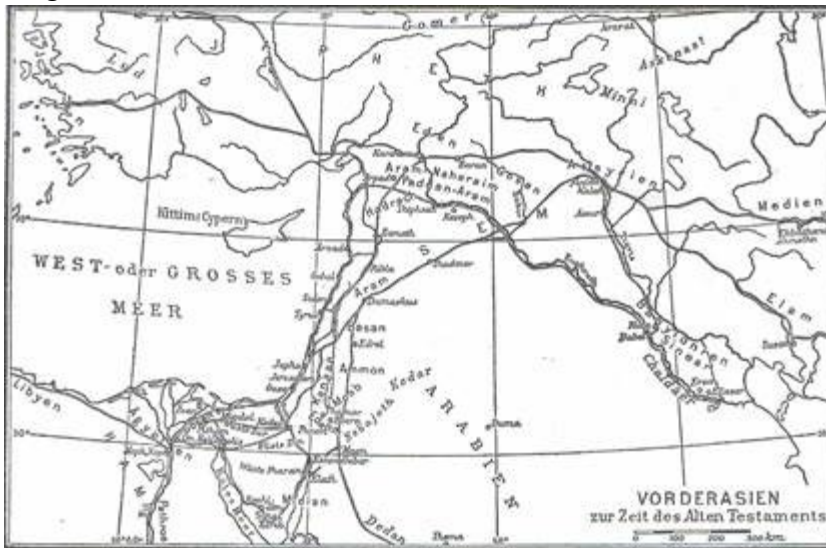
Verwijzingen als in Gen. 2:10; Num. 24:6; Deut. 11:10; Jes. 1:30; 58:11; Hoogl. 4:15 tonen aan, dat deze in oude tijden even afhankelijk waren van irrigatie in Bijbelse landen als tegenwoordig. De planning van hun tuinen evenals het gebruik van de watervoorraden zijn voor de bewoners van Palestina en Syrië vanzelfsprekend. De schrijver zag een groep jonge Arabische jongens

bezig met het aanleggen van een tuin uit het slijk en het geleiden van water voor de irrigatie ervan via aquaducten uit een nabij gelegen kanaal op een manier die een moderne ingenieur zou bewonderen.

Vruchten en kruiden; tijdelijke woonplaats

Tuinen worden gecultiveerd, niet alleen voor hun vruchten en kruiden (vgl. Hoogl. 6:11; Jes. 1:8; 1 Kon. 21:2). en lommer (vergelijk Hoogl. 6:11; Luk.13:19), maar zij worden gepland om te dienen als woonplaatsen gedurende de zomertijd, als de huizen heet en stoffig zijn. Dat dit oudtijds een praktijk was, wordt duidelijk uit Hoogl. 5:2; 6:2; 8:13.

Een schaduwrijke tuin, de lucht beladen met de etherische geuren van vruchten en bloemen, vergezeld van de muziek van stromend water, een rustbank waarop men kan zitten of achterover

leunen, suggereren een conditie van geluk die de Oosterse mens dierbaar is. Slechts iemand die dagenlang heeft gereisd in een droog en verblindend woestijngebied en die dan op een plek komt als de tuinen van een plaats als Damascus, kan zich indenken hoezeer deze tuinen kunnen gelijken op een paradijs. Mohammed schilderde zo'n plaats als de toekomstige verblijfplaats van zijn volgelingen.

Ongetwijfeld waren de herinneringen aan zijn bezoek aan Damascus fris in zijn geheugen, toen hij schreef: 'De woorden *El-Jannah* worden door de Moslims gebruikt om aan te geven: het paradijs van de gelovigen.'

Offerplaats

Tuinen werden gebruikt als offerplaatsen, in het bijzonder in heidense erediensten. Zie Jes. 1:29; 65:3; 66:17. Zij bevatten soms begraafplaatsen. Vgl. 2 Kon. 21:18, 26; Joh. 19:41.

Figuurlijk: De verwoesting van tuinen is een type van verlatenheid. Zie Amos 4:9); aan de andere kant: vruchtbeladen tuinen zijn een toonbeeld van voorspoed. Zie Num 24:6; Job 8:16; Jes. 51:3; 5:11; 61:11; Jer. 29:5, 28; 31:12; Amos 9:14.¹⁰

¹⁰ De landkaart is genomen uit Rud. Kittel, *Biblia Hebraica*; Stuttgart (editio quinta)